Gemeente Amsterdam

Bezoekadres
Amstel 1
1011 PN Amsterdam

Postbus 202
1000 AE Amsterdam
Telefoon 14 020
amsterdam.nl

Retouradres: Postbus 202, 1000 AE Amsterdam

Aan de leden van de Gemeenteraad

Datum:	19 januari 2021
Onderwerp:	Politieoptreden op Museumplein 17 januari
Bijlagen:	Communicatie-overzicht, WOM-brief

Geachte leden van de Raad,

Vrijwel dagelijks bieden demonstraties in onze stad een venster op sentimenten in onze samenleving en die van de rest van de wereld. Het grondwettelijke recht om vreedzaam te betogen biedt daarbij elk individu de vrijheid om in gezamenlijkheid kritisch tegenwicht te bieden aan breed gedragen tradities en opinies, of deze juist kracht bij te zetten. Alleen daarom al beschouw ik het gebruik van onze gedeelde en schaarse publieke ruimte voor een vreedzame demonstratie als gerechtvaardigd.

Als burgemeester rust op mij de verantwoordelijkheid de vrijheidsrechten te bewaken, ongeacht de inhoud van de boodschap. Het bewaken van de vrijheid betekent tegelijkertijd dat als men het grondrecht oneigenlijk inzet om daarmee willens en wetens strafbare feiten te plegen, hier zichtbaar tegen moet worden opgetreden. Dat geldt zeker gedurende deze pandemie waarbij deze strafbare feiten de volksgezondheid direct kunnen raken.

Met deze brief sta ik stil bij de voorbereiding van de driehoek onder mijn voorzitterschap en het daarop gebaseerde optreden van politie op het Museumplein van zondag 17 januari. Dat optreden was gericht op het handhaven van het verbod aldaar te demonstreren en tegen diegenen die ondanks de rechtelijke uitspraak, het advies van de GGD en dit vooraf breed gedeelde verbod alsnog naar het Museumplein kwamen.

Aanloop naar zondag 17 januari
Zoals gebruikelijk is contact gelegd met de organisatie, die kenbaar had gemaakt om op zondag 17 januari 2021 te willen demonstreren met 2000 mensen op het Museumplein met als onderwerp ‘tegen het kabinet Rutte’. Op basis van dit contact en met name de informatie die was verzameld door de politie heeft de driehoek, mede op advies van de GGD, besloten dat enerzijds het demonstratierecht ook nu zijn ruimte diende te krijgen en anderzijds beperkingen in het belang van de gezondheid en de vrees voor wanordelijkheden noodzakelijk waren. Dit besluit is gemotiveerd in bijgevoegde brief van woensdag 13 januari aan de organisatie. Belangrijk argument om niet voor het Museumplein te kiezen was de operationele analyse dat deze locatie onvoldoende beheersbaar was bij een grote toeloop waardoor onverantwoordelijke risico’s voor de volksgezondheid en de openbare orde konden ontstaan. Op 10 januari was om dezelfde redenen bij de demonstratie ‘tegen het fascisme’ ook voor verplaatsing naar het Westerpark en beperking van het aantal deelnemers gekozen. Daarmee ging de organisator akkoord en deze demonstratie is goed verlopen.

De organisatie van 'NL in verzet' is in bezwaar gegaan en het besluit is vrijdag 15 januari getoetst door de voorzieningenrechter, die het verzoek om schorsing van het besluit heeft afgewezen. De beperkte invulling van de verantwoordelijkheid van de organisatie, de volksgezondheidsrisico's en de vrees voor wanordelijkheden gaven voor de driehoek, de GGD en uiteindelijk ook de rechter voldoende aanleiding om gedurende deze dodelijke pandemie vast te houden aan het besluit om geen demonstratie toe te staan op het Museumplein. Dat betekende dat de demonstratie enkel kon doorgaan in het Westerpark en met maximaal 500 personen.

Ondanks het verbod te demonstreren op het Museumplein en gesprekken met de organisatie over het Westerpark heeft de driehoek uit voorzorg scenario's uitgewerkt voor mogelijke massale toeloop naar het Museumplein. Het werd namelijk duidelijk dat de initiator zich niet neerlegde bij de uitspraak van de rechter en zijn achterban niet actief en transparant informeerde en corrigeerde. Daarop zijn middels gerichte en brede communicatie via (sociale) media door de gemeente het besluit en de uitspraak herhaaldelijk in de week voorafgaand aan 17 januari kenbaar gemaakt en zijn demonstranten actief ontmoedigd naar het Museumplein te komen (zie bijgevoegde communicatie-overzicht).

Ondanks de inspanningen bleef het informatiebeeld dat rekening gehouden moest worden met grote groepen die van buiten Amsterdam naar het Museumplein zouden komen. Daarbij bleek uit politie-informatie dat ook opgeroepen werd tot geweld en het meedragen van zaken die gebruikt konden worden als wapens. De driehoek heeft op basis van deze informatie ingestemd met opschaling en scenario's die gefaseerd kunnen leiden tot de inzet van noodbevoegdheden.

Zondag 17 januari
In een vroeg stadium was helder dat de organisator nog steeds geen gebruik wilde maken van zijn recht om te demonstreren in het Westerpark. De organisator zette die ochtend een video online waarbij hijzelf in de omgeving van het Museumplein mensen aanmoedigde "koffie" te komen drinken. Bij demonstraties ligt de eerste verantwoordelijkheid voor het ordelijke verloop ervan altijd bij de organisator zelf door het aanstellen van een ordedienst en vanwege het ernstige besmettingsgevaar, het herinneren van mensen aan de noodzaak om anderhalve meter afstand te bewaren. In het geval van het 'spontane' maar verboden samenkomen op het museumplein was er geen aanspreekbare organisator, geen ordedienst en waren er geen oproepen aan mensen om afstand te houden.
Al vanaf 12:15 uur was de eerste aanwas zichtbaar op het Museumplein, al kon niet altijd worden vastgesteld of personen daar kwamen voor de verboden demonstratie. Deze mensen werden veelal individueel aangesproken door de aanwezige vredeseenheid van de politie en aangespoord te vertrekken. Deze eenheid, die als geen ander politieonderdeel bekwaam is in het beheersen van demonstraties en contact maken met demonstranten, bleek beperkte invloed te hebben op deze groep, die snel groter werd en rond 13:30 uur zich ging gedragen als een demonstratie. Zo werden er spandoeken en vlaggen meegedragen en werden er leuzen geroepen. Aanwezigen hielden zich daarbij niet of nauwelijks aan de anderhalve meter afstand.

Hierop besloot de driehoek de niet-toegestane demonstratie te ontbinden zodat de politie op basis van de Wet openbare manifestatie kon overgaan tot optreden. Dit optreden betrof mensen aanspreken dat demonstreren hier verboden was en dat zij het Museumplein dienden te verlaten. Dit besluit is op het Museumplein met versterkt geluid en in de (sociale) media door gemeente en politie meerdere keren gecommuniceerd. Vanaf dit moment kon er geen enkele twijfel meer

bestaan dat de demonstratie op het Museumplein niet was toegestaan. Aanwezige mensen kregen voldoende tijd om rustig te vertrekken.

Het aanspreken en het aanzeggen had amper effect. Het was evident dat een grote menigte de bevelen bleef negeren en na meerdere waarschuwingen nog geen aanstalten maakte om weg te gaan. Daarbovenop werden politiemensen op het Museumplein geconfronteerd met personen die beschermende, verzwaarde kleding en handschoenen met versterkte knokkels droegen. Tevens waren personen in het bezit van stokken en naar later bleek ook wapens en materialen zoals een ploertendoder, een molotovcocktail en illegaal (zwaar) vuurwerk. Bovendien werden de coronamaatregelen grotendeels niet nageleefd en was er zelfs sprake van opzet ("group-hugs"), waardoor het besmettingsgevaar toenam.

Omstreeks 14:00 uur is een noodbevel uitgevaardigd voor het Museumplein en omgeving. Het inzetten van deze noodbevoegdheid betekende dat iedereen het Museumplein en omgeving diende te verlaten en dat mensen die zich daar niet aan hielden aangehouden konden worden. Ondanks dat een deel van de aanwezigen het noodbevel opvolgde werd de sfeer bij de overgebleven groep grimmig in de richting van de aanwezige politie en bleef de politie genoodzaakt op te blijven treden door mensen aan te spreken en fysiek tegen te houden.

Nadat meerdere keren met luidsprekers was omgeroepen dat iedereen het Museumplein moest verlaten, bleef een grote groep moedwillig staan en keerde zich fysiek en verbaal tegen de aanwezige politie. Daarbij begonnen personen een deel van de bestrating los te maken en de buitgemaakte stenen werden als gooimateriaal gebruikt tegen politiemensen en paarden. Het voortduren van deze gedragingen en het toenemende risico voor de volksgezondheid, was voor de driehoek onacceptabel. Conform het voorbereide scenario is om 14:45 uur besloten met inzet van de mobiele eenheid en waterwerpers de groep fysiek te verwijderen van het Museumplein.

De ingezette waterwerpers zijn in eerste instantie gebruikt om af te schrikken en vervolgens om de overgebleven groep nat te maken. Bij persisterend geweld en verzet is besloten uiteindelijk ook gericht te spuiten met de waterwerper. In linie met de mobiele eenheid, de aanhoudingseenheid, de bereden politie en de inzet op de achtergrond van politie-surveillancehonden is het Museumplein vanaf 15:00 uur verder gefaseerd vrijgemaakt en zijn er verschillende aanhoudingen gedaan. Grondslag voor de aanhoudingen is onder andere openlijke geweldpleging, opruiing en het niet opvolgen van een bevel en vordering.

Na de start van het optreden van de politie was het Museumplein in iets meer dan een half uur leeg. Er bevonden zich nog circa 200 – 250 mensen in de directe omgeving van het Museumplein die de fysieke confrontatie met de politie bleven opzoeken. De politie sloot uiteindelijk een grote groep mensen in. Deze zijn aangehouden op grond van het noodbevel. De afhandeling van deze aanhoudingen liep door tot laat in de avond, terwijl op het Museumplein de rust was teruggekeerd.

Gelijktijdig met de verboden demonstratie op het Museumplein, hebben zich in de rest van de stad verschillende vooraf aangekondigde demonstraties ordelijk voltrokken, waaronder ook een vreedzame en toegestane demonstratie tegen coronamaatregelen.

Nasleep
Er zijn bij de politie twee agenten lichtgewond geraakt en verschillende paarden zijn geslagen met een ploertendoder waarbij in ieder geval één paard gewond is geraakt aan het hoofd.

Er zijn 143 personen aangehouden en de politie en het openbaar ministerie hebben een specifiek team samengesteld om de opsporing en vervolging zorgvuldig en spoedig af te ronden. Er wordt niet uitgesloten dat o.a. op basis van beelden op de (sociale-) media nog aanhoudingen zullen volgen.

De schade aan de gebouwen, de grasmat en de bestrating op en rond het Museumplein wordt geïnventariseerd. Daarbij zijn de kosten van de gehele politieoperatie en eventueel opgelopen schade niet meegerekend. In de evaluatie en vervolging zal aandacht zijn voor deze schade en voor de eventuele mogelijkheden van verhaal. De Amsterdamse driehoek heeft het initiatief genomen deze week andere gemeenten te informeren over de ervaringen met deze organisatie en de achterban.

Er is gezien de agressie, het gebruikte geweld en de rol van sociale media hierbij bovendien contact gezocht met het ministerie van Justitie en Veiligheid en de Expertise Unit Sociale Stabiliteit van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid om eventuele vervolgstappen te bespreken.

Tot slot
Deze brief komt tot u in een tijd waarin wereldwijd spanningen en polarisatie voelbaar zijn. Terwijl de uitingen van protest steeds indringender onze schermen en stad binnenkomen, wordt de acceptatie hiervan op de proef gesteld. Het beschermen van het demonstratierecht vergt vandaag de dag veel van onze stad, haar inwoners, haar bezoekers en niet in de laatste plaats onze politie. De opgave van de driehoek is daarbij telkens de vreedzame uitoefening van het grondwettelijke vrijheid te blijven beschermen, waarbij tegelijkertijd een evenwicht moet worden gevonden met de bescherming van de volksgezondheid en de vrijheden en rechten van anderen in onze stad.

De politie heeft op zondag opgetreden om het verbod dat gold op het Museumplein te handhaven. Het motief van het verbod en het daaropvolgende politieoptreden is uiteindelijk de bescherming en de verlichting van de aanhoudende druk op de zorg. Het gaat daarbij om de gezondheid van een ieder, dus ook van de mensen die daar niet hadden mogen zijn. De politie is bij dit optreden geconfronteerd met onbegrip, tegenwerking, agressie en uiteindelijk geweld. Samen met mijn partners in de driehoek wens ik te benadrukken dat de politiemensen onder deze moeilijke omstandigheden humaan, gedisciplineerd en gedecideerd hebben opgetreden.

Hoogachtend,

Femke Halsema
Burgemeester van Amsterdam